

OFFICIAL PRESS RELEASE

10 Nōvema 2017

Talitali 'e he Pangikē Fakafonua 'o Tonga' a e Kau Kōvana 'o e ngaahi Pangikē Pule 'i he Pasifiki' ki he'enu fakataha fakata'u hono 32

'Oku fiefia 'a e Pangikē Pule Fakafonua 'a Tonga' ke talitali lelei 'a e Kau Kōvana 'o e ngaahi Pangikē Pule 'i he Pasifiki' ki he'enu fakataha fakata'u hono 32. 'E fakahoko eni 'i he Senitā Fakataha'anga ko Fa'onelua' mei he 'aho 14 - 17 'o Nōvema 2017. Ko e tu'o ua 'aki pē eni 'a hono talitali 'e he Pangikē Pule Fakafonua 'a Tonga' 'a e fakataha fakata'u ko 'eni', pea 'e sea pe ai 'a e Kōvana 'o e Pangikē Pule Fakafonua 'a Tonga', Sione Ngongo Kioa. 'Oku fe'unga e kau mēmipa 'o e fakataha fakata'u ko 'eni 'a e kau Kovana 'a e Ngaahi Pangikē Pule 'i he Pasifiki', mo e kau Kōvana 'e toko hiva (9). Ko e fakataha 'o e ta'u ni' 'oku laka hake 'i he kau fakafongona 'e toko nimangofulu (50) te nau kau mai ki ai, 'o kau ki ai mo e ni'hi te nau fakahoko ha ngaahi lea (presenters) 'i he fakataha'.

Ko e polokalama ki he 'uluaki 'aho' 'oku fakahoko ai 'a e ngaahi fakamatala (presentations) mei he kau fakafongona 'o e ngaahi 'ulu'i 'ofisi 'o e ni'hi 'o e ngaahi pangikē fakakomesiale 'oku nau fakahoko fatongia 'i he Pasifiki, ki he'enu ngaahi lipooti fakata'u mo 'enu ngaahi palani 'e tokoni ki he ngaahi fakalakala faka'ekonōmika mo fakasōsiale 'i he Pasifiki'. 'Oku 'i ai mo e ngaahi fakataha ki he ngaahi palopalema fakapa'anga lolotonga 'a ia 'oku felāve'i tonu ki he Pasifiki' 'o kau ki ai e ngaahi fokotu'utu'u ngaue fekau'aki mo hono tapuni e ngaahi 'akauni pangikē 'a e ngaahi kautaha fe'ave'aki pa'anga muli' (de-risking), faka'ai'ai mo fakafaingofua'i hono ngāue'aki 'a e ngaahi ngāue fakapa'anga' (financial inclusion), alea'i ha sisitemi totongi fakafonua (payment system), fokotu'utu'u ki hono fakalakalaka 'o e tupu 'a e māketi sino'i pa'anga tefito' (capital market development), pea mo e fokotu'utu'u ha ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku tu'uloa (sustainable finance) pea pehe ki he ngaahi ngaue fakapa'anga ke ne fakafaingofua'i e fefaktau'aki' (trade finance). 'I he 'asenitā 'o e 'aho faka'osi 'o e fakataha 'a e kau Kovana' 'oku kau ki ai 'a hono talanoa'i e ngaahi tefito'i fatongia 'o e ngaahi Pangikē Pule', 'a ia ko e ngaahi fokotu'utu'u ngāue fakapa'anga' pea mo e anga 'a hono fakahoko' ke poupuu ki hono teke 'o e ngaahi fakalakalaka faka'ekonōmika' pea 'i he taimi tatau pē ke kei tauhi pe 'a e tu'unga malu mo lelei 'a e tafa'aki fakapa'anga'.

Na'e pehee 'e he Kōvana, Sione Ngongo Kioa, 'oku hoko 'a e fakataha fakata'u ko eni' ko ha fakataha'anga 'a e kau Kōvana 'o e ngaahi Pangikē Pule 'i he Pasifiki' ke nau talanoa'i mo fokotu'utu'u ha ngaahi ngāue ke solova 'aki 'a e ngaahi palopalema 'oku fepaki mo e ngaahi fonua 'i he Pasifiki'. 'Oku toe kau ki ai mo e vahevahe ha ngaahi founa 'e malava ke toe fakamalohi'i ange ai e ngaahi fai fatongia ki hono pukepuke 'a e malu e tu'unga faka'ekonōmika' mo e tu'unga fakapa'anga fakalūkufua, 'a ia ko e hui tu'a ia ki he fakalakalaka faka'ekonōmika' 'i ha ngaahi fonua iiki.

Ko e kau memipa 'o e fakataha fakata'u 'a e kau Kōvana 'o e ngaahi Pangikē Pule 'i he Pasifiki', 'oku kau ki ai 'a e kau Kōvana 'o e ngaahi Pangikē Pule 'o 'Aositelēlia, Nu'usila, Fisi, Pāpua Niukini, Ha'amoā, Solomone, Timoa (Timor-Leste), Vanuatu, pea pehee foki ki Tonga. 'E 'i ai foki mo ha kau fakafongona makehe te nau kau ki he fakataha ko eni', 'o hangē ko e fakafongona mei he 'ulu'i 'ofisi 'o e Pangikē Pule 'o 'Amelika (Federal Reserve Bank of New York) pea mo e fakafongona mei he Senitā lipooti 'o e ngaahi fakamatala mo e 'analaiso 'o 'Aositelelia (Australia Transaction Reports & Analysis Centre – AUSTRAC). 'E toe kau mai foki mo e fakafongona mei he ngaahi kautaha fakavaha'apule'anga 'o hangē ko e Pangikē 'a Mamani pea mo 'enu Kautaha Pa'anga Fakavaha'apule'anga (World Bank / International Finance Corporation), Kautaha Pa'anga Fakavaha'apule'anga (International Monetary Fund), Pangikē Langa Fakalakalaka 'o 'Esia (Asia Development Bank), pea mo e kau fakafongona mei he Kautaha Fakatahataha ki hono fakafaingofua'i hono ngāue'aki 'o e ngaahi ngāue fakapa'anga' (Alliance for Financial Inclusion). 'Oku kau foki pea mo e ngaahi fakafongona mei he ngaahi Pangikē fakakomesiale fakalotofonua', ngaahi

kautaha kuo nau ma'u e mafai ki he fakafetongi pa'anga muli' (foreign exchange dealers) pea pehee foki ki he kau fakafofonga mei he ngaahi pangikē komesiale 'i tu'apule'anga'.

Ki ha toe ngaahi fakamatala fakaikiiki kātaki 'o fetu'utaki ki he:

Va'a 'Ekonomika

Telefoni: (676) 24 057

Fax: (676) 24201

Email: nrbt@reservebank.to